

KERTOJANA LAPSI

Ohessa on vinkkilista teoksista, joissa kertojana tai fokalisoijana on lapsi. Listassa on pääosin 2000-luvun teoksia. Voit toki valita jonkin kirjan myös listan ulkopuolelta, mutta hyväksytä se ensin opettajallasi, jotta pohdintatehtävästä tulisi mielekäs.

Kirjoita teoksesta essee, jossa keskityt tarkastelemaan kertojaa. Muista kuitenkin kertoa kaikki muutkin perusasiat (henkilöt, juoni, miljö, tietoja kirjailijasta). Sopikaa ryhmässä, haluatteko tietää juonet kokonaan vai toimivatko tekstinne pikemminkin arvostelun tai kirjavinkkauksen tavoin.

Julkaiskaa tekstinne blogissa, jotta saatte niistä palautetta muiltakin kuin opettajalta. Opettaja tai joku opiskelijoista voi koota linkit kaikkien blogeihin yhteen, jotta jokaisen on kätevää päästä lukemaan ja kommentoimaan. Oma blogi on helppo luoda esimerkiksi osoitteessa <http://www.blogger.com/>.

Kertoja on proosassa tärkeä, sillä sen avulla valitaan, mitä halutaan kertoa ja kenen kautta. Kertomuksen maailmaa voi päästä katsomaan lapsen silmin joko niin, että minäkertoja on lapsi, tai niin, että kertoja on ulkopuolinen mutta fokalisaatio tapahtuu lapsen kautta. Toki on mahdollista, että lapsen kerronnassa näkyy joko tahallisesti tai tahattomasti piirteitä aikuisen tavasta hahmottaa ja kertoa.

Lapsikertojaa voidaan käyttää monista syistä. Joissakin kirjoissa käsitellään aiheita, joita aikuiset analysoisivat ja moralisoisivat enemmän kuin lapset, joten lapsi voi kertoa näistä asioista toteavammin ja lukija voi sitten tehdä omat päätelmänsä. Lapsi voi myös ikään kuin tajuta aikuisten maailman asioita väärin, ja lukijan tehtäväksi jää yhdistää palaset ja luoda kokonaisuus. Lapsen tapa nähdä ja kertoa voi olla hyvin aistivoimainen. Pohdi, mikä näistä vaihtoehdoista vai ehkäpä jokin aivan muu korostuu siinä teoksessa, jonka itse luet.

Kun tarkastelet kertojia listan teoksissa, tarkkaile ainakin seuraavia asioita:

- minäkertoja vai hänkertoja
- luotettava vai epäluotettava
- havainnoiva vai myös henkilöiden pään sisälle menevä (kenen ajatukset, tunteet, unet, muistot jne. halutaan kertoa) ->
- fokalisaatio
- kertojan näkyvyyden aste

Huomaa sellainen tärkeä perusasia, että kertoja ei ole sama kuin kirjailija. Monissa listan kirjoista on kuitenkin omaelämäkerrallisia piirteitä. Miten se vaikuttaa omaan lukukokemukseesi?

Pohdi erityisesti, mitä kirjassa saavutetaan sillä, että näkökulma on lapsen. Kirjallisuudenopiskelija Hanna Pudas haastaa blogissaan pohtimaan: *Miten luet: Millainen kertoja on mieleesi?* Tekstin löytää osoitteesta <http://kirjaintenvirrassa.blogspot.com/2012/04/miten-luet-millainen-kertoja-on.html>. Postauksessa kertojaa tarkastellaan hiukan teoreettisemmin kuin lukiossa on tarpeen, mutta teksti herättää varmasti ajatuksia ja auttaa lähestymään kertojakysymystä omassa teosvalinnassa.

Vinkkilista:

- Susanna Alakoski, *Sikalat* (Schildts 2007): ruotsinsuomalainen lapsikertoja havainnoi vanhempiensa liukumista alkoholismiin
- Kate Atkinson, *Museon kulisseyssä* (1997): Rubyn lapsuusaikaan kätkeytyy tapaus, joka valkenee lukijalle vähitellen
- John Boyne, *Poika raidallisessa pyjamassa* (Bazar 2008): 9-vuotias Bruno elää toisen maailmansodan aikaa keskitysleirin aidan toisella puolella, hänen ystävänsä toisella
- Frank McCourt, *Seitsemännen portaan enkeli* (Otava 2007): omaelämäkerrallinen romaani irlantilaisesta lapsuudesta
- Michael Cunningham, *Koti maailman laidalla* (Gummerus 2001): Bobby ja Jonathan rakastavat toisiaan ja samaa tyttöä

- Emma Donoghue, *Huone* (Tammi 2010): 5-vuotias Jack kertoo elämästään äitinsä kanssa sieppaajan telkeämänä
- Ian McEwan, *Sovitus* (Otava 2007): 13-vuotias Briony syyttää serkkunsa raiskauksesta väärää miestä
- Satu Grönroos, *Lumen syli* (Atena 2012): ekaluokkalainen Helmi kertoo elämästä 1960-luvun pikkukaupungissa
- Mark Haddon, *Yöllisen koiran merkillinen tapaus* (Otava 2003): 15-vuotias Aspergerin syndroomaa sairastava Christopher lähtee selvittämään tapetun koiran tapausta ja saa samalla vähitellen tietoja omasta perheestään
- Nancy Huston, *Syntymämerkki* (Gummerus 2008): neljä lapsikertojaa kertoo sukunsa tarinaa
- Olli Jalonen, *Poikakirja* (Otava 2010): poika kertoo lapsuudestaan, kirjaa on usein verrattu *Tumman veden päällä* –romaaniin
- Tove Jansson, novellikokoelma *Kuvanveistäjän tytär* (WSOY 2002): erityisesti esimerkiksi novelli *Pimeys*, jossa lapsen mielikuvitus tuo pelon tarinaan
- Harper Lee, *Kuin surmaisi satakielen* (Gummerus 1960): kahdeksanvuotias tyttö elää rotuvihan aikaa 1930-luvun Alabamassa
- Viivi Luik, *Seitsemäs rauhan kevät* (Tammi 1985): 1950-luvun Viron maalaiselämää lapsen silmin; teosta on usein verrattu Sofi Oksasen *Puhdistukseen*
- Kiba Lumberg, *Musta perhonen* (Sammakko 2004; myös *Memesa-trilogiassa* 2011): romanityttö Memesan kuvailua lapsuudestaan
- Mari Möro, *Kiltin yön lahjat* (WSOY 1998): 6-vuotias Siia saa äidiltään lahjoja, kun menee yksin nukkumaan, kun äiti tuo miehiä kotiin
- Kreetta Onkeli, *Ilonen talo* (WSOY 1996): tyttö kuvaa äitinsä alkoholisoitumista ja pientä kyläyhteisöä
- Tomek Tryzna, *Mene, rakasta* (Otava 2009): 11-vuotias puolalainen Ramek kertoo lapsuudestaan niin ikään alkoholisti-isän varjossa
- Dimitri Verhulst, *Valitettavasti* (Avain 2009): kertojana on Dimmetrie Verhulst, ja kirja on omaelämäkerrallinen

